

153. löggjafarþing 2022–2023.
Þingskjal 1530 – 982. mál.

11. maí 2023

Umsögn Stúdentaráðs Háskóla Íslands um tillögu til þingsályktunar um stefnumótandi aðgerðir til eflingar þekkingarsamfélags á Íslands til ársins 2025

Stúdentaráði Háskóla Íslands hefur borist til umsagnar frá Allsherjar- og menntamálanefnd Alþingis tillögu til þingsályktunar um aðgerðir til eflingar þekkingarsamfélags á Íslandi til ársins 2025. Stúdentaráð skilaði inn umsögn í samráðsgátt 20. mars sl. sem finna má [hér](#) og skilar hér inn umsögn við uppfærða tillögu. Þá er Stúdentaráð aðildarfélag Landssamtaka íslenskra stúdenta (LÍS) og tekur að fullu undir umsögn félagsins. Stúdentaráð fagnar þeirri áherslu sem lögð er á hlutverk háskólanna í tillögunni. Margt jákvætt er að finna í tillögunni en hér að neðan verður aðeins komið inn á þær athugasemdir sem Stúdentaráð hefur fram að færa.

Almennar athugasemdir:

Stúdentaráð ítrekar úr fyrri umsögn að til þess að sú framtíðarsýn sem ályktunin felur í sér geti orðið að veruleika verður að stórauka fjárframlög til íslenskra háskóla og auka stuðning við stúdenta til þess að stunda sitt nám. Enn er lítið sem ekkert að finna um þessi mikilvægu grundvallaratriði í þingsályktunartillögunni.

Í tillögunni kemur fram að hlutfall nemenda á starfsfólk háskóla er mun hærra hér en í samanburðarlöndunum og afleiðing þess leiðir til mikils álags á starfsfólk háskóla sem verður til þess að erfiðara er að tryggja gæði náms. Jafnframt kemur fram að háskólarnir geti gert betur í að mæta örum tækniframförum og þróun samfélagsins kalli á breytingar í kennsluaðferðum. Áralöng undirfjármögnun háskólanna hefur þarna mikil áhrif og bætt fjármögnun er lykilbreyta í því að hægt sé að bregðast við þessum áskorunum. Stúdentaráð telur vöntun á umfjöllun um þetta grundvallaratriði og telur nauðsynlegt að bætt verði við þær aðgerðir sem styðja eiga við markmið í háskóla- og vísindastarfi umfjöllun um aukna fjármögnun háskólastigsins í samræmi við stjórnarsáttmála ríkisstjórnarinnar.

Í tillögunni segir að „aðgengi að háskólanámi hér á landi sé nokkuð gott“ en það ekki útskýrt nánar. Stúdentaráð telur ástæðu til að nefna að í samanburði við hin Norðurlöndin hafa töluvert færri lokið háskólanámi hér á landi, skrásetningargjöld í opinbera háskóla eru margfalt hærra og stuðningur ríkisins við stúdenta er mun minni. Jafnt aðgengi að námi er því ekki tryggt og kallar Stúdentaráð eftir skýrum aðgerðum í þágu bættis aðgengis að námi, enda er það grundvallarforsenda fyrir eflingu þekkingarsamfélagsins.

Athugasemdir Stúdentaráðs Háskóla Íslands við þær aðgerðir sem styðja eiga við markmið í háskóla- og vísindastarfi til ársins 2025:

Aukið samstarf háskóla.

Tryggja þarf fullt samráð við fulltrúa stúdenta í skólunum í allri umræðu um samstarf og sameiningu háskólanna. Fram kemur í tillögunni að í alþjóðlegum samanburði þyki vel í lagt að sjö háskólar séu starfandi og bjóði oft á tíðum upp á sambærilegt nám. Stúdentaráði þykir ástæða til að áréttta að eðlilegt sé við slíkar aðstæður að áhersla sé lögð á opinbera háskóla við skiptingu fjárveitinga. Þá lýsir Stúdentaráð yfir áhyggjum af því að Samstarfssjóður háskólanna geti orðið til þess að aukin óvissa ríki um fjárveitingar til skólanna.

Sameiginleg innritunargátt háskóla

Stúdentaráð telur jákvætt að unnið sé að því að bæta þjónustu við umsækjendur um skólavist. Stúdentaráð telur hins vegar mikilvægt að vandað sé til verka ef settar verða fram upplýsingar um atvinnumöguleika að námi loknu. Varhugavert er ef hið opinbera fer með beinum hætti að beina nemum í námsgreinar eftir því hvernig starfskraft atvinnulífs dagsins í dag skortir.

Nýtt reiknilíkan fyrir fjármögnun háskólastarfs

Stúdentaráð fagnar áformum um endurskoðun fjárveitinga til háskóla enda hefur nýtt reiknilíkan verið í umræðunni í nokkur ár. Vanda verður til verka þegar skapa á hvata við fjárveitingu til háskólanna og það er lykilatriði að þeir hvatar sem innbyggðir verða í fjárveitingar stuðli að auknum gæðum náms og rannsókna en ekki eingöngu hagræðingu.

Stúdentaráð telur jákvætt að fallið hafi verið frá áherslunni á „*samfélagslega mikilvægar greinar*” sem kom fram í fyrri drögum ályktuninnar en setur spurningamerki við hvað felist í því að ýta eigi undir að „*námið sé í takti við þarfir nútímasamfélagsins.*” Óumdeilt er mikilvægi þess að aukinn kraftur sé settur í að styrkja þær greinar sem samfélagsleg þörf er á, svo sem heilbrigðis- og menntunargreinar, en ekki má falla í þá gryfju að láta þarfir atvinnulífsins vera ráðandi þátt þegar kemur að fjárveitingum til háskólanna. Atvinnulífið getur tekið hröðum breytingum og hlutverk háskóla er fyrst og fremst að skila þekkingu út í samfélagið. Á þetta sérstaklega við um hvers kyns aðgangsstýringar.

Aukið jafnrétti í háskólum með sérstakri áherslu á fleiri unga karla í háskólanámi og aukið fjarnám

Stúdentaráð tekur undir mikilvægi þess að hugað sé að jafnrétti í háskólum enda er nauðsynlegt að háskólarnir séu aðgengilegir öllum óháð kyni, búsetu, efnahag, kynhneigð, uppruna eða stöðu að öðru leyti. Stúdentaráð lýsir hins vegar yfir áhyggjum að sérstök áhersla sé lögð á fleiri unga karla í háskólanámi umfram aðra hópa og telur að með því sé ekki verið að huga að jafnrétti í sem víðustum skilningi í íslensku háskólasamfélagi. Aðgengi fatlaðra að háskólanámi er verulega ábótavant og engar aðgerðir eru lagðar til til þess að bæta það, né hvernig stuðla eigi að því að Íslendingar af erlendum uppruna skili sér betur inn í háskólasamfélagið, þrátt fyrir að fram komi að sú þróun „*geti leitt til alvarlegrar stéttaskiptingar sem nauðsynlegt er að sporna við.*” Stúdentaráð kallar eftir skýrum og markvissum aðgerðum til að fjölga tækifærum fyrir jaðarsetta hópa til þess að stunda háskólanám.

Þá telur Stúdentaráð að horfa verði á minni sókn karla í háskólanám í víðara samhengi en fram kemur í tillögunni þar sem segir aðeins að finna verði „*leiðir til að skólarnir höfði betur til ungra karla.*” Það er jákvætt markmið að jafna kynjahlutföll í háskólum en vandamálið og þar með lausnin liggur ekki einungis hjá háskólunum sjálfum. Mikilvægt er að líta til þeirra fjölbreyttra þátta sem hafa áhrif, svo sem Menntasjóðs námsmanna, styttingu framhaldsskólanna, launamun kynjanna og kynskiptingu vinnumarkaðar. Fram kemur að ekki hafi tekist að laða karlmenn inn á námsbrautir sem lengst af hafa höfðað mest til kvenna, svo sem menntavísindi og heilbrigðisvísindi. Stúdentaráð telur nauðsynlegt að aðgerðir til að jafna þennan mun séu lagðar fram.

Öflugt fjarnám við helstu menntastofnanir landsins er vissulega ein leið til að jafna aðgengi mismunandi hópa að háskólanámi en ekki er rétt að fullyrða að það eitt og sér sé „*ein tryggasta leiðin*.” Fjarnám eitt og sér tryggir ekki aukið aðgengi. Í [könnun](#) sem Stúdentaráð gerði meðal foreldra í námi við Háskóla Íslands í apríl 2022 kom fram að á meðan kennsla var að mestu leyti rafræn vegna heimsfaraldurs á sama tíma og stúdentar þurftu að vera meira með börnin heima, höfðu 88% svarenda upplifað árekstra á milli fjölskyldulífs og náms og 47% töldu aukna viðveru barns á heimili hafa mjög neikvæð áhrif á skólasókn þeirra og nám. Tryggasta leiðin til að jafna aðgengi mismunandi hópa að háskólanámi er að til staðar séu fullnægjandi stuðningskerfi fyrir stúdenta, sem ekki er raunin með Menntasjóð námsmanna í núverandi mynd.

Endurskoðun laga um Menntasjóð námsmanna, nr. 60/2020.

Stúdentaráð fagnar því að tekið hafi verið mið af fyrri umsögn ráðsins um mikilvægi þess að fjallað sé um Menntasjóð námsmanna í tillögunni. Hins vegar setur Stúdentaráð athugasemd við einungis sé vísað í fyrirheit stjórnvalda við setningu laganna og lögbundna endurskoðun á lögunum sem nú stendur yfir. Engar stefnumarkandi aðgerðir eru settar fram í tengslum við Menntasjóðinn sem styðja eiga við markmið í háskóla- og vísindastarfi til ársins 2025. Stúdentaráð telur nauðsynlegt að fjallað sé um mikilvægi sjóðsins í tengslum við inntak tillögunnar í heild sinni og nauðsyn þess breytingar verði gerðar þannig að sjóðurinn uppfylli sitt grundvallarhlutverk sem félagslegur jöfnunarsjóður. Stúdentaráð hefur sett fram ítarlega stefnu í tengslum við Menntasjóð námsmanna sem finna má [hér](#) og ítrekar mikilvægi þess að allar breytingar á sjóðnum séu gerðar með hag stúdenta að leiðarljósi.

Samráð við stúdenta

Að lokum ítrekar Stúdentaráð mikilvægi þess að samráð verði haft við hlutaðeigandi aðila um nánari útfærslur á þeim aðgerðum fram koma í tillögunni og minnir á að stúdentar eru þar stór hagsmunaaðili.

*Fyrir hönd Stúdentaráðs Háskóla Íslands
Rebekka Karlsdóttir, forseti Stúdentaráðs*